

Stockholm 2017-06-13

Yttrande över regeringens förslag Ds 2017:16, Arbetsplatsinspektioner och höjd särskild avgift

Fackligt Center för Papperslösa avger härmed yttrande över regeringens förslag Ds 2017:16, Arbetsplatsinspektioner och höjd särskild avgift.

Sammanfattningsvis avstyrker Fackligt Center för Papperslösa (FCFP) i huvudsak förslaget. Justitiedepartementet har inte kunnat visa på faktiska förhållanden som utgör grund för att ändra det beslut som riksdagen fattade 2013 om Genomförande av direktivet om sanktioner mot arbetsgivare (Regeringens proposition 2013/13:125) vad gäller Polismyndighetens befogenheter att genomföra arbetsplatsinspektioner. FCFP avstyrker därför förslaget om utökade befogenheter för Polismyndigheten. FCFP tillstyrker förslaget om höjd särskild avgift.

FCFP anser att det är otydligt om förslaget syftar till att motverka utnyttjande av papperslösa eller för att öka återvändandet. Om syftet är att motverka utnyttjande menar FCFP utifrån sin erfarenhet att arbeta med papperslösa arbetstagare att andra åtgärder är mer effektiva (se nedan). Om syftet är att öka återvändandet menar FCFP att förslag om skärpta kontrollåtgärder måste stå i balans med såväl rättsstatens krav på proportionalitet som de mänskliga rättigheterna. En sådan rättighet är rätten att söka asyl. För att upprätthålla den rätten finns både sk yttre och inre kontroll. Den yttre kontrollen utförs vid nationsgränsen, eller egentligen vid inträde i Schengen-området. Den inre kontrollen görs på olika sätt inom landet på mer eller mindre kontroversiella sätt. Tidigare har bl a frågan varit uppe om att be fackliga organisationer vara behjälpliga med kontaktuppgifter till papperslösa. Detta har FCFP tydligt avvisat. Andra kontroversiella, men helt lagliga sätt, är att socialtjänsten lämnar uppgifter om adresser till polisen. Detta har väckt mycket upprörda känslor i socionomkåren och som fått många socialsekreterare att byta arbete och som sannolikt bidragit till bildandet av det nationella nätverket Vi står inte ut-men vi fortsätter att kämpa.

Fackligt Center för Papperslösa

Fackligt Center för Papperslösa (FCFP) bildades 2008 av LO och TCO samt ett antal fackliga organisationer inom LO, TCO och Saco i syfte att hjälpa och stödja papperslösa arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden. Bakgrunden är att den som är papperslös ofta utnyttjas av skrupelfria arbetsgivare som inte drar sig för att utnyttja den som är papperslös genom sämre anställningsvillkor. Det handlar om långa arbetsdagar, långa arbetsveckor, utebliven dygnsvila, arbetsskador till följd av mycket dålig arbetsmiljö och säkerhetsutrustning, och mycket låg lön som ofta inte betalas ut över huvud taget. FCFP:s erfarenhet är att allt för ofta när den papperslöse begär den lön som överenskommet betalas den inte ut och istället hotar arbetsgivaren med att ange personen till gränspolis.

Trots prognoser om ett ökat antal papperslösa i Sverige är antalet personer som söker sig till FCFP begränsat och antalet besökare har snarare minskat något sedan 2015. FCFP tror att den mest sannolika förklaringen är det hårdare politiska klimatet, där både samhällsdebatten i stort och politiska förslag och beslut gör gruppen papperslösa mer utsatt. Det gör det svårare för dem att hävda sin rätt som arbetstagare och att våga söka hjälp från FCFP.

4.1 Utökade befogenheter för Polismyndigheten att genomföra arbetsplatsinspektioner

Justitiedepartementet föreslår i Ds 2017:16 att möjlighet att genomföra arbetsplatsinspektioner utökas genom förändring av Utlänningslagen. Inspektionerna som kan vara oanmälda ska genomföras av Polismyndigheten ska riktas mot arbetsgivare och syftet sägs vara att kontrollera att arbetsgivare inte har anställda i strid med utlänningslagens bestämmelser.

EU:s direktiv om sanktioner mot arbetsgivare utreddes på regeringens uppdrag av Sten Heckscher som lämnade sitt förslag 2010. En proposition lämnades till Riksdagen 2012/13:125 i april 2013. Proposition 2012/2013:125 behandlade frågan om genomförande av EU:s direktiv om sanktioner av arbetsgivare. I enlighet med artikel 14 i direktivet ska inspektioner göras i första hand på grundval av en riskbedömning utförd av behörig myndighet i medlemsstaten. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag att några lagändringar inte var nödvändiga med anledning av sanktionsdirektivets bestämmelser om inspektioner. Det kan påpekas att den utredning som låg till grund för propositionen, SOU 2010:63 EU:s direktiv om sanktioner mot arbetsgivare, hade stöd bland remissinstanserna i frågan som rörde Inspektioner. Däremot var Rikspolisstyrelsen emot förslaget. RPS ansåg sig inte ha tillräckliga befogenheter och ville få möjlighet att göra arbetsplatsinspektioner som inte vara föranledda av misstanke om brott.

Enligt vår uppfattning har Justitiedepartementet inte på ett övertygande sätt kunnat visa att behov av den föreslagna ändringen av Utlänningslagen. Istället blandas argument och lagrum på ett bitvis ostrukturerat och svårförståeligt sätt. Förslaget blandar såväl motiv som förslag för förändringen. Vi menar istället att frågan om kontroll av migration och kontroll av arbetskraftsutnyttjande bör hållas skilda från varandra.

FCFP bildades för att motverka exploatering och utnyttjande av papperslösa på den svenska arbetsmarknaden och har idag nästan tio års erfarenhet av att jobba med frågan. Vår erfarenhet visar att viljan att stävja utnyttjande av papperslösa måste skiljas från frågan om kontroll av migrationsstatus. Vår expertis rör frågor om arbetstagares ställning på arbetsmarknaden och vårt

arbete syftar till att underlätta och stärka deras ställning i de fall de utsetts för orimliga villkor. För detta arbete tar vi stöd i FN:s allmänna förklaringar om de mänskliga rättigheterna där bl a slås fast att var och en har rätt till rättvisa och tillfredställande arbetsförhållanden, lika lön för lika arbete, bilda och ansluta sig till fackföreningar samt vila och fritid innefattande skälig begränsning av arbetstid. Ingenstans sägs att irreguljära arbetstagare skulle vara undantagna dessa universella rättigheter. ILO:s konvention 143 slår fast att respekten för migrantarbetares grundläggande mänskliga rättigheter också innefattar irreguljära migranter. Vill Regeringen på allvar förändra situationen för papperslösa arbetstagare på den svenska arbetsmarknaden så bör fokus riktas mot arbetsgivarna och kraftfulla åtgärder vidtas för att komma till rätta med utnyttjandet av de papperslösa arbetstagare som befinner sig i en mycket utsatt situation.

Men att samtidigt rikta fokus på migrationsstatus och hota den enskilde med utvisning innebär bara att verksamheten blir ännu mer undanskymd och den exploaterade arbetstagaren ännu mer sårbar. I förslaget redovisar Justitiedepartementet statistik över inspektioner utförda mellan 2012 och 2015 med stöd i olika lagrum. Såväl Skattemyndigheten som Arbetsmiljöverket utför ett stort antal inspektioner årligen på ett välordnat och rättssäkert sätt. Skatteverkets arbetsplatsinspektioner syftar bl a till att minska skatteundandragandet som har sin grund i svartarbete. Vid dessa kontrollbesök har de tillgång bl a till personalliggare som möjligen också skulle kunna utgöra underlag vid sådan inspektion som Justitiedepartementets förslag handlar om. På så sätt kan man identifiera oseriösa arbetsgivare och därmed också få möjlighet att arbeta med arbetsförhållandena också för irreguljära arbetstagare.

Uppgifterna om hur många papperslösa arbetstagare som befinner sig i Sverige bygger på uppskattningar. Av det dryga hundratalet ärenden FCFP hanterar årligen kan man inte dra slutsatsen att detta är en så omfattande verksamhet att den kräver stora lagändringar för att utöka kontrollen.

FCFP har inte några indikationer på att specifika branscher eller företag domineras av papperslös arbetskraft i sådan omfattning att det skulle motivera och rättfärdiga ytterligare inspektioner av Polismyndigheten likt de inspektioner som redan utförs av Skattemyndigheten och av Arbetsmiljöverket. Detta har heller inte promemorian kunnat visa. Resultatet av de inspektioner som genomförts av Polismyndigheten under perioden 2012 till 2015 visar knappast att de föreslagna åtgärderna står i rimlig proportion till resultatet. Även om så var fallet konstaterar FCFP att Polismyndigheten år 2016 kraftigt utökade antalet inspektioner. FCFP anser inte att behovet av i lagtext utökade befogenheter är tillräckligt motiverat.

Det är också på sin plats att påpeka att det av förslaget inte framgår om arbetstagare idag informeras om sin rätt till ersättning vid polistillslaget, en rätt som tydligt framgår av såväl direktivet som regeringens proposition 2012/13:125. FCFP anser att en av de viktigaste åtgärderna för att motverka utnyttjande av papperslösa arbetstagare är att informera dem om deras rättigheter och säkerställa deras reella möjligheter att utöva dessa.

FCFP avstyrker förslaget.

4.2 Den särskilda avgiften ska höjas

Justitiedepartementet att den särskilda avgiften för den som har en papperslös anställd ska höjas.

Enligt Polismyndighetens rapportering är det mellan 100 och 200 personer som årligen påträffas som saknar föreskrivna uppehålls- och arbetstillstånd. FCFP noterar att detta är en ytterst begränsad

grupp människor men som väl stämmer med vår egen statistik. Det är en begränsad grupp människor som befinner sig i Sverige utan papper och en ännu mindre grupp som arbetar. Syftet med att kriminalisera arbetsgivare är att få dem att avhålla sig från att anställa papperslösa arbetstagare. Avgiftens storlek är dock enligt departementet inte tillräckligt avskräckande och därför föreslås en höjning.

FCFP instämmer i promemorians bedömning. FCFP tillstyrker förslaget.

Bengt Sandberg

Ordförande